

honorantur filii eius et nescit; vilescent et non intelligit de illis i. e. iam non carissimorum cura tangitur; nescit in limbo, quid eveniat filiis, nescit scil. naturali cognitione (cf. *Greg. Pin. Cord. Est. Men. W. P.*), quare bene *Gord.*: « en novam in inferno miseriam » omnia scil. concidere, ipsum amorem tenerum vel non adesse vel ignorantia de pignoribus carissimis cruciari, cum morte omnis sensus ac notitia rerum terrestrium ita cripitatur, ut *naturali conditione* iam non possit acquiri. Iam quantopere hominis spes pereat, demum concludit v. 22 in hebr. *tantummodo super se caro eius dolebit et super se anima eius lugebit* i. e. quod bene *Cod.* adnotat : « post mortem nullus sensus eorum quae hic contingunt posteris nostris; sed quisque suae animae, suae carni dolebit i. e. sibi ipsi »; statum scil. describit post mortem : *corpus sepulchri corruptione consumitur, id quod haud incongrue carnis dolorem de se dicit, quia dissolutionem illam et corruptionem naturaliter horremus et inviti tantum patimur et quia corruptio illa est quasi dolor consumens et exedens carnem; anima moestitia tabescet de se.* Hoc modo homo in limbo se solo vel potius suis partibus occupatur, suo tantum moerori immoratur, nulla aliarum rerum habita vel ratione vel cura (cf. *W. P.*). Ita plene et plane propositus¹, quid sit *spem hominis perdit* v. 19².

In textu *vulg.* inseri invenimus *dum vivet*; quare ibi oratio non progettatur, neque de conditione post mortem agit, sed ad miseriam vitae praesentiam delineandam revertitur, quam formula generali quasi axiomatica claudat v. 22 « *attamen caro eius dum vivet dolebit, et anima illius super semetipso lugebit* »; — i. e. haec vita doloribus et corporis et animae abundat et circumfluit malis (cf. *Malv.*) et homo non potest non esse miser, cum nunquam vacet a doloribus caro neque ab angoribus animus (*Men. Tir. Vav. Calm.*). Sed ad sermonis progressum et ad v. 21 eiusque nexus multo melius accommodatur illa explanatio, quae ex textu hebr. petitur.

1. Quaro *B.* immorito vult hos duos versus exsulare ab hoc loco et ponit 21, 24. Num verum est, hisce versibus « nihil excoquari posse magis alienum a scopo querelae »?

2. Sensus iste etiam ex LXX et *vel. lat.* eruditus : « *sed carnes eius super eum dolerunt et anima eius super eum luxit* »; quo sors hominis a v. 20 descripta aplissime concluditur.

ALTER DISPUTANTUM CONGRESSUS

(CAP. 15-21).

I. DISCEPTATIO CUM ELIPHAZ. CAP. 15-17.

1. SERMO AB ELIPHAZ HABITUS. CAP. 15.

Arg. — Eliphaz acerbe reprehendit Iobum, quod stulte et impie sit locutus (15, 1-6). Dein Iobi assertionem reiicit, quia Iobus aliis non sit praestantior sapientia, immo vincatur et quia tali modo et Deum repudiet et superbia effarer (15, 7-13). Iam directe oppugnat Iobi assertiones a) ex eo, quod ne angeli et coeli quidem sint mundi (15, 14-16), b) ex traditione et veterum auctoritate, qua constet impios non esse felices sed terroribus exagitari (15, 17-24). Hisce vero impium cruciari, quia in Deum rebellis et contumax sit, quare et ipsi et soboli eius ingruere ruinam ineluctabilem (15, 25-33).

Duas Iobi assertiones Eliphaz perstringit, ipsum cruciari innocentem et impios saepe prospere agere. Ut suam de recompensatione doctrinam tuerat, id maxime urget, impios semper terrore angi et demum misere interire.

Partim igitur, uti fit in disputationibus, cum disputantium quisque a suo loco et opinione vel nequeat vel nolit dimoveri, dicta repetuntur aut fore eadem quae ante argumenta promuntur (cf. v. 10, 14-19, 29 et seq.), partim etiam nova quadam inseruntur, quae disputationis progressum indicant duplice: a) *psychologicum*; maiore scil. acrimonie. Eliphaz in Iobum invehitur, cum arguens summae impietatis, blasphemiae (v. 2-6) et innumerabilium peccatorum (v. 16) et in impii descriptione ad Iobum acerbe alludens (v. 25-28; v. 30 et seq.); unde maior quoque existit Iobi patientis probatio; b) *philosopho-theologicum*; Iobi enim thesis de frequenti impiorum felicite impugnatur assertione, illos saltu angi perpetuis terroribus (v. 20-24), quos certo certius ruina subsecutura sit.

a) Iobus vehementer reprehenditur 15, 1-6.

Eliphaz acerbum fert de Iobi sermone iudicium: Iobum vehementiae, insolentiae, arrogantiae, furoris insimulat; v. 2 « *Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens et implebit ardore stom-*

chum suum ? — i. e. num decet vere sapientem vana ac futile proferre et animum ira et excandescens inflare? Dein arrogantiae crimen ei imputat v. 3 « *arguis verbis eum, qui non est aequalis tibi, et loqueris, quod tibi non expedit* »; — i. e. Deum audes reprehendere infinitis modis praestantiores (cf. *Cord.*). Immo etiam impietatis accusacionem ei impingit et crimen eversae quantum in ipso est religionis : v. 4 « *quantum in te est, evacuasti timorem et tulisti preces coram Deo* »; — asserens scil. te affligi a Deo sine tua culpa venerationem Dei in aliis frangis; homines enim ipsos Dei cultores ita a Deo tractari si tibi crediderint, Dei timorem et cultum abficiunt (cf. *Malv.*). Iobus quippe ex mente Eliphaz iustitiam Dei eiusque providentiam negavit (*Cord. Tir. Vav.*).

Sed ut talia proferret, ab iniuitate tamquam a magistra eductus est : v. 3 « *docuit enim iniquitas os tuum et ruitaris lingua blasphemantium* ». — Ita vero efficitur, ut Iobus suis se verbis condemnent : v. 6 « *condemnabit te os tuum et non ego, et labia tua respondebunt tibi* »; — i. e. testimonium dicunt contra te et te satis superque violatae religionis accusant; « *volens Eliphaz contra disputationem loqui, primo dicit, quod Iob tam manifesto male locutus est, quod non indiget alio reprehensore, sed ipsa verba indicant eius malitiam; non indigent verba alio respondentem, sed ipsa se interimunt* »; ita S. Thom. prologum hunc bene complectitur.

Increpatio in textu hebr. ita profertur v. 4 *loquuturne sapiens scientiam ventosam et implebit eum ventrum suum?* i. e. ut ait *Cod.* : « *ventus et curus pro vana et turrida loquacitate usurpat, vel duo videntur tangi : fides Iobi et spes eius; appellat fidem Iobi doctrinam ventosam et inanem, spem vero eius curia pabula* ». Sed cum eurus sit ventus rapidus, praeceps, indomitus atque calidus (*Pin. Cord. Mar. Men.*), Iobum potius insolentiae et furoris arguit. — Quam longe absit a vera sapientia Iobus ita locutus, Eliphaz v. 3 *arguere in sermone inutili et in verbis, in quibus nulla utilitas* i. e. arguere in sermone etc. talia profers argumenta, quibus nihil conficitur (cf. *Mar. Mat. Calm.*). Idem apud LXX et *vet. lat.* « *arguens in verbis quibus non oportet, in sermonibus quibus nihil proderit* ». — S. Hier. in voce יְמִינָה vertenda non est sibi constans; h. l. *aequalis est* (sim. 22, 2 *comparari*); 34, 9 *placere*; יְמִינָה Is. 22, 15 *verit qui habitat in tabernaculo*; יְמִינָה 3 Reg. 1, 2 *fovere, 4 dormire*. Vera notio est *administrare, officia praestare, processus*.

Prius hemisticium v. 3 plerique vertunt : *qua docet iniquitatem tuam os tuum* (*Mar. Mat. III. Calm. Ros. W. Hirz. Del. Zsch. P. Le Hir*) et in hanc versionem iam praeierunt LXX et *vet. lat.* « *quia reus es sermonibus oris tui* »; at versio S. Hier. certe est praefrenda; nam ita revera *ratio redditur*, cur Iobus adeo impie locutus sit, scil. *qua iniquitas eum docuit*; ita colloquio verborum in hebr. servatur sine ulla trajectione, quae hic gratis assumitur in alia explanatione; demum cur *tautologiam* textui affingamus? haec autem in alia explanatione adest, cum v. 6 prorsus idem dicatur, quod iam hoc versus dici volunt; denique יְמִינָה nunquam est

annuntiare, palam facere, sed edocere, erudire, ut Hitz. acute notat. Eadem cum S. Hier. versionem probant Schlotmann, Dillmann, Hitz.

b) *Ignorantiae et superbiae arguitur 15, 7-13.*

Tali prooemio praemissis Iobi assertiones ex eo primum impugnat, quia Iobus alios sapientia non vincat, proinde sapientiorum sententiae debeat praevalere. Iobum aut unum esse suae assertionis patronum, quam contra omnes velit tueri. Iam unde ei tam stupenda sapientia, quae valeat contra omnes? Quare ironice et acerbe quaerit v. 7 « *Numquid prius homo tu natus es ante colles formatus?* » — Iobus amicorum sapientiam, quam veterum adagiis commendaverant, non admisit; unde contemptim interrogatur: num tu illis antiquior, vel primus homo? ita ut a creatione, vel iam ante terrae formationem usque ad nostra tempora omnem in te uno collegaris sapientiam, rerum usum, prudentiam? Ita Eliphaz retorquet, quod Iobus 12, 2 dixerat « *ubi amicos taxavit iuvenes* » (*Men.*); *ante colles*, quasi ab aeterno (*Prov. 8, 23. Ps. 89, 2*), ita cum Iobi irrisione exaggerat, uti in sequentibus quoque v. 8 « *numquid consilium Dei audisti et inferior te erit eius sapientia?* » — i. e. numquid arcano Dei consilio interfuerit el in eo cognovisti. Deum sapientia esse te inferiorem (cf. *Pin. Cord. Calm. W.*)? quod utique uti exaggerationis, ita insolentiae culmen est.

In hebr. v. 8 *numquid in familiaris Dei consilio* (תְּבַדֵּל) *audiisti et ad te attraxisti sapientiam (omnem)?* cf. LXX γένεσις 1: 1; ἀπόλετο σοφία; et bene *vet. lat.* « *aut in te solo est sapientia?* »

Hebr. יְמִינָה infra 36, 27 *Hier.* vertit *auf ferre*; esset proinde hoc loco *auf ferre ad se* i. e. *ad te unum attrahere, in te uno recondere*, et hoc sensuinterpretantur LXX, *Malv. III. Ges. Ros. Hirz. W. Del. Zsch. P. Hitz. Le Hir* neque abdilit *Syrus*: « *num tibi apparuit (revelata est) sapientia?* » S. Hier. vero etiam hoc loco, uti v. 4, notiose *diminuere* יְמִינָה intellexit sed sensu intransitivo, quasi « *diminuitur apud te sapientia* » et de *Dei* sapientia est interpretatus. Vix recte; nam tum Eliphaz supponeret, quod in quaestione est, *Dei* sapientiam idem docers, quod ipse et veteres doceant; quare magis est ad rem, verba illa de humana sapientia accipere, id quod etiam subsequentibus confirmatur; quare prior explicatio erit praefrenda.

Verum cum indignatione et contemptu pergit v. 9 « *quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?* » — i. e. « *non debemus, inquit, a te negligi, ut appelles nos fabricatores mendacii, et optes, ut silentio inscitiam nostram celemus, cum nihil tu scias quod ignoremus* » (*Cord.*). Porro Iobus non modo nulla peculiari sapientia est insignitus, sed e contra sapientia multum vincitur, quia illi qui antiquo rerum usu et longaevitate, i. e. sapientia praestant, a

partibus stant amicorum; v. 10 « et senes et antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui »; — sapientiam enim metitur ex aetate. In hebr., ut in graeco et cetero lat. numerus singularis habetur: « sed et senex et decrepitus in nobis est, antiquior patris tui diebus » i. e. vetustior patre tuo; unde aliqui suscipuntur, Eliphaz de se solo loqui (*W. Hirz. Zsch. P.*), sed aptius cum plerisque (etiam *Del. Hitz.*) sensu generali accipitur, cum Eliphaz de suis meritis vix teote soleat loqui.

Iobus igitur, cum talis sit, non debuit admonitiones amicorum spernere; has vero vocat divinas consolations, utpote a sapientia veterum vera et divina profectas; ita in hebr. *an exiguum quid apud te sunt consolationes Dei et verbum lene ad te* (dictum)? i. e. an talia spernis, parvi facis, suscipere dignaris? admonuit scilicet Eliphaz 5, 17 Deum punire, ut sancte, promisit resipiscere prosperitatem maximam 5, 19-27; similia *consolatus* est Baldad 8, 5-8, et Sopher 44, 13-19. Has promissiones ex Dei norma iusta derivarunt, unde *Dei consolationes*; hisce Iobum erigebant, unde *verbum lene, suave*¹.

Priorem versus partem *Hier.* probabiliter ad literam intellexit: « nonne parum a te consolationes Dei » et sensum hunc esse voluit: Deus non longe abest, ut consoletur; unde v. 14 « numquid grande est, ut consoletur te Deus? » — i. e. non esset Deo difficile; « sed verba tua prava hoc prohibent »².

Neque erat, pergit Eliphaz, cur Iobus excandesceret in sermone. Ita v. 12 « quid te elevat cor tuum et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? » — in hebr. *quid vibrant* (superbiunt) *oculi tui* (cf. *Pin. Malv. Calm.*)? Bene *Cord.*: « cordis et oculorum meminit, quia superbia et arrogancia animo menteque primum concipitur, ac deinde potissimum oculis significatur ». Tali vero insolentia et contumacia, qua effertur, in Deum ipsum furiit, v. 13 « quid tunet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones? » — in hebr. *quia contra Deum vertis furorem tuum et effutis ex ore tuo sermones*; hebr. 12 indicat, versum hunc subiungi ad declarandum v. 12; potest etiam verti *ita ut*, i. e. quis te furor invasit, quae arripiuit amentia, ut talia contra Deum impudenter effutias (cf. *Cord.*)?

1. בְּנֵי Hier. Is. 8, 6 translatis *cum silentio*; vocem בְּנֵי 3 Reg. 21, 27 denissim capite.

Unde hene apud *Caietanum* locus noster vertitur *verbum suave tecum et immerito Pin.* hoc reprehendit. — B. vocem *Dei* dicit, quae tamen a S. Hier. *Chald.* *Syro* legitur.

2. Videtur בְּנֵי accepisse pro notione *obelcare, abscondere* (cf. 2 Reg. 19, 5 *operire*): et *verbum operit*, abscondit scilicet illas Dei consolationes tecum i. e. a te prohibet.

c) Neminem esse iustum coram Deo, impios terroribus exagitari 15, 14-24.

Hucusque Iobi assertiones *ex obliquo*, ut ita dicam impugnavit, ostendens Iobum sapientia vinci a reliquis, cum Deo agere contemptum et furore abripi. Talis utique homo ad inventandam veritatem fere ineptus est censendum. Iam *directe* eum erroris convincere aggreditur; et primo quidem, Iobum non culpa vacare. Invehitur scilicet in id quod Iobus 13, 18, 23, 24 dixerat; unde v. 14 « Quid est homo, ut immaculatus sit? et ut iustus appareat natus de muliere? » — Eliphaz fervore disputationis abreptus non advertit se versari extra rem; Iobus enim se et omnes homines culpis illigari minime negat (cf. 13, 26; 14, 4, 17; et in antecedentibus sermonibus 7, 21; 9, 2, 20, 34; 10, 6), verum id unum negat, se tam horrendas calamitates peccatis suis promeruisse, ita ut amici ex poenarum atrocitate culparum scelerumque enormitatem inferre merito possint (cf. 7, 2, 3, 23; 9, 22, 24; 10, 2, 7, 14; 13, 7-10, 15, 18-24). *Hoc* igitur Eliphaz probare debuit, minime vero repeteare eadem argumenta (cf. 4, 19 et quae Sopher protulit 11, 5, 6); id utique in disputatione acri unoquoque suae sententiae cum pervicacia inherente usu venit. Unde eandem quam 4, 18 allegaverat probationem denuo in medium profert v. 15 « ecce inter sanctos eius nemo immutabilis et coeli non sunt mundi in conspectu eius »¹. — Sanctos vocat angelos, cosdem coelites, coeli incolas (cf. Aug. *Grey. Sa. Mar. Malv. Sanct. W.*) quibus iam praedit *Chald.*, dum alii (*S. Thom. Pin. Del. Hitz. P.*) ipsos coelos et stellas intelligent i. e. « quidquid lucidum, purum, mundum in creaturis inveniri potest, quod ad conspectum et oculos clarissimos necesse sit tenebrescere et offuscaru » (*Pin.*); provocare possunt ad 23, 5. Verum quidem est proxime non esse sermonem nisi de puritate *moralis* (*W.*); at nihil impedit, quominus ad *Dei splendorem* illustris proponendum duas quasi provincias assignet, moralam et physicanam, in quibus Dei lux omnia ita vineat, ut merae tenebreae esse videantur. Alii demum utramque acceptiōnē proferunt (*Cord. Est. Tōr. Ros.*). Iam fit applicatio ad hominem i. e. ad Iobum v. 16 « quanto magis abominabilis et inutilis homo qui habet quasi aquam iniquitatem »; — *inutilis* hebr. *proprie putridus vel putrescens et sordidus* (cf. *Pin. Malv. Vax*); haec epitheta appositione declarantur: cui tam promptum, proclive et facile est peccare, quam sipienti avide haurire aquam, vel ad eius vitae rationem peccare cōdēm modo pertinet ac potu sustentare vitam

1. Inxto he brer. בְּנֵי נָהuti 4, 18 quod vide.

(cf. *Pin. Cord.*), qui proinde nullo iam pudore, nullo remorsu scelera patrat, sed potius stibundi in modum cum aviditate et voluptate (*Vav. Calm.*). Ut *talem* vero Iobum ipsum indicari a loquente et describi, ipsa sermonis conformatio et argumentatio suadere videtur; quare optime *S. Thom.*: « in hoc ergo ipsum Ioh nota »; de homine enim generatim iam v. 14 sententiam dixit.

Dein transit ad *alterum* argumentum ex veterum sapientia et traditione desumptum. Eorum quidem primo *auctoritatem* commendat et probat (v. 18, 19); dein contra Iobi assertionem, ex eadem traditione constare de frequenti impiorum prosperitate (cf. 9, 22; 12, 6-12), ita illam sartam tamquam servare conatur, ut dicat, impios saltem internis terroribus semper esse miseros, etsi secundum speciem prospere degant (v. 20-24).

Praemittit prooemium, quo attentionem excitet, v. 17 « ostendam tibi, audi me; quod vidi, narrabo tibi »; — i. e. quod verum esse certissime comperi, hoc exponam; ipse Eliphaz est enim ex sapientibus Theman (cf. *Ier.* 49, 6), unde gravior eius fit admonitio; *vidi* i. e. assidua contemplatione et experimento comperi (*Pin.*). Iam idem veterum sapientium prudentia commendatur; ita in hebr. *quod sapientes annuntiant neque celaverunt ex tempore patrum suorum* i. e. serie non interrupta et continua doctrina sapientium haec ad nos pervenit scientia, publice semper proclamata; vel, ut alii neantur: *quod annuntiant (neque celant) tamquam a patribus acceptum*¹ — unde quantae auctoritatis! Textus *lat.* v. 18 « *sapientes confidunt et non abscondunt patres suos* »; — explicatur a plerisque in priore sensu, i. e. illi sapientes talia proponentes non abscondunt, sed citant auctores suaes assertiones, maiores suos (cf. *S. Thom. Pin. Tir.*) palam professi, se talia ab illis accepisse (cf. *Mar. Malv. Men. Calm.*). Eorum autem auctoritas intemerata ex eo constat, quippe v. 19 « *quiib[us] solis data est terra et non transicit alienus per eos* »; — i. e. stirpum suam puram servarunt et integrum ab omni alieni sanguinis commixtione, unde maxima simul traditionis puritas et ab aliena superstitione, more, errore integritas eluet et imperturbata doctrinae series (cf. *Cod. W. Zsch. P. Le Hir*)².

Iam declarat, quaenam sit ista adeo laudata doctrina: v. 20

1. Ita fere *Chald.*; LXX et *Syrus*: « et non absconderunt patres (πατέρες) eorum » i. e. patres haec eos docuerant sapientiam; sensus quidem commode fuit, quare *Hou-big.* textum hebr. emendandum censet; at eundem hebr. textum legerunt *Aq. Sym. Theod.*; cf. cod. syr. hexapl.

2. Hac ratio magis placet, quam quae a veteribus assignatur: commendari illorum sapientiam ex regni administrandi prudentia et fortis debellatione hostium (cf. *Pin. Cord. Mar. Tir.*).

« *cunctis diebus suis impius superbit et numerus annorum incertus est tyrannidis eius* »; — i. e. impius quidem effertur et arroganti insolentia tumescit; at simul angitur incertitudine et timore, quia subito corrue potest. In hac incertitudine iam latent *terrores*, quos v. 21 prosequitur.

Commodior sensus adest in hebr.: *cunctis diebus impius ipse se discruciat*; ita Eliphaz medias in res ingreditur (cf. *Malv. Pin. Cod. Cord. Calm.*); voce enim οὐδὲν stimulus et cruciatus conscientiae quasi continuo in orbem redeuntes bene delineantur. Eundem sensum praebent LXX et *vet. lat.* ἀ omnis via impii ἐγγίζει in sollicitudine est » et *Aq. lv θύετη*, quamvis non omnem vim vocis hebr. effrant. *Sym.* verit. ἀπολέτεαι et hoc secutus videtur *S. Hier.*; ceterum latinum *superbit* ad hebr. trahere conatur *Pin.*: « *hac ratione forte superbire pro dolere, cruciari, parturire dictum est, quod superbus et ambitiosus tyranus magna semper ambiat et difficili desideriorum multorum semper pars laborum multa moliens* ».

Alterum membrum hebr. varie concipiunt: vel *numero annorum (qui) repositi sunt feroci* sese scil. discruciat; vel *numerus annorum absconditus*¹ est feroci (violento, qui alios vi opprimit); ita acceptit *S. Hier.*; vel ut iam LXX et *vet. lat.* « *et numerati anni dati sunt potenti* » i. e. pauci anni ei repositi sunt (cf. *Del. B.*). Sed ad contextum magis apta videtur vel prima exppositio, vel secunda de incertitudine, quia in utraque *terror* describatur, de quo etiam in subsequentibus agitur.

Continuo enim impius angitur v. 21 « *sonitus terroris semper in auribus illius, et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur* »; — in hebr. *in pace* vastator venit ei (invadet cum, *Mar. Malv. Vav.*), haec scil. est *vox* illa terroris, qua continuo in animo turbatur (cf. *Vav. Hirz.*). Generatim interpretantur vel: in summa pace cum nihil minus suspicatur, orientur ei subito vastator (*Malv. Pin. Cod. W.P.*), vel: cum revera omnia tua sunt, ille tamen mente et animo semper pericula timet, ruinam experitur (cf. *Mar. Hirz. Del.*), et ita interpres lat.; priore sensu LXX et *vet. lat.*: « cum putaverit se esse in pace, tunc eversio veniet ei ». Sed certe de *ipsa* ruina nondum est sermo, sed homo depingitur, qui ubique panico terrore cruciatur, qui nulla pace perfui potest; quare *S. Hier.* sensum bene expressit. Eosdem angores delineat v. 22 in hebr. *non confidit egressurum se tenebris* (*Cod. Pin. Vav.*), animo scil. summa pericula praesagiens nullum cernit et sperare potest effugium, nullam laetam spem concipit, tenebris obvolutus animus eius quasi desperatione tabescit (cf. *Cord. Malv. Pin.*); idemque textus lat. enuntiat v. 22 « *non credit quod reverti possit de*

1. Vocem hanc *B.* delet; sed eam legerunt *Syrus. Sym. Theod. S. Hier. Chald.*

tenebris ad lucem »; — et subditur ratio, quia impius est semper timidus propter malam conscientiam : « *circumspectans undique gladium* »; — vel proprie ex hebr., uti Sym. habet προστοπεύθη εἰς μάχαρας (apud Ol.) : *spectatus ad gladium* i. e. selectus, destinatus, cuius sortis sibi conscius eamque expavescens continuo curarum tenebris obvolvit. Quare haec ratio simul ostendit, nondum de ruina iam super eum devoluta (W.) esse sermonem.

EIAM in subsequentibus terrores describuntur, quibus mala sibi obventura animo praesumit, mala scil. paupertatis et indigentiae. Ita merito explicant Pin. Vav. Malv. Tir. Hitz. Hitz. Del. Zsch. v. 23 ex hebr. *vagus ipse ad panem* (quaerendum), *ubi* (sit) *novit* ¹ *paratum* (sibi) *esse ad manum diem tenebricosum* i. e. in ipsa abundantia suspicione et timore paupertatis torquetur; quare bene Pin. : « *novit*, certo sibi suadet et rei huius praeagium et coniecturam ex sui cordis sensu facit; atque haec est poena impii pars non modica, quod cogatur ipse sibi praedicere et omnini malum ». Neque aliter versio lat. intelligenda est v. 23 « *cum se moverit ad querendum panem, novit, quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies* »; — verbis lat. insistentes aliqui explanant: cum sibi parare conetur quae suppeditant ad cultum et victimum, facile intelliget impendere sibi mala (Vav., sim. S. Thom. Tir.), id sane recte, quod ad angores mediis in fortunis referunt, et non ad ruinæ iam factae descriptionem. Nam tales angores etiam exhibet v. 24 « *terribit eum tribulatio et angustia vallebit eum, sicut regem, qui preparatur ad praelium* »; — i. e. miseriarum timor et terrores irruunt in animum eius, sicut in regem dominatione spoliatus, qui parva collecta manu certamen fatale contra hostem potentissimum est commissarius (cf. Cord.), vel, ut melius Vav.: « *circumssessum iri malis et calamitatibus, sicut suae regem cohortes et copiae stipant proficiscentem ad bellum et descensum in aciem* ». Aliter et iure merito comparatio ex textu hebr. intelligitur: *perturbant eum tribulatio et angustia, invadent eum (praevalent)* *sicut rex paratus ad praelium* i. e. terrores irruunt in eum, tamquam rex cum armis bellicis (cf. Mar. Malv. Cod. Pin. W. Zsch. P.)².

EIAM in hac descriptione Eliphaz acerbo modo ad lobum alludit eumque talis hominis impii praef se ferre sortem haud obscure prodit; cf. 6, 4 (*terrores Domini militant contra me*); 7, 4, 13, 14 (*terribis ne per somnia et per visiones horrore concuties*); 9, 48, 34; 10, 17; 13, 21.

1. B. membrum novum textui inserit: « *invenire panem non sciens* ».
2. Τέρπη cf. 14, 20; Eccl. 4, 12 transluit vulg. *praevalere*, supra *robore*; notio est *vi superare*.

d) Impiis ingruere ruinam 15, 25-35.

Hisee vero terroribus iure impius cruciatur: v. 25 « *Tetendit enim adversus Deum manum suam et contra Omnipotentem roboratus est* »; — i. e. rebellis et contumax est contra Deum (uti Iobus scil. qui non Deo castiganti vult subiici); *tendere manum symbolum* est exitium minitantis et procacis (cf. Is. 23, 41. Ez. 23, 7; Cord.); ex hebr. *se fortem* i. e. arrogans, audacem *praestitum in Deum* (cf. Malv.) i. e. ausu temerario et impudenti audacia rebellavit (Pin. Cord.). Bene primam causam assignat *arrogantium et insolentiam* contra Deum, superbis enim Deus resistit. Hanc rebellionem ulterius delineat v. 26 « *cucurit adversus eum erecto collo et pingui cervice armatus est* »; — metaphora sumpta est a bove procaci, qui currat excusso ingo et cornibus impedit herum (Ol.); *pinguedo* obdurationis et insolentiae obstinationisque in malo est symbolum, cf. Deut. 32, 15; Ps. 72, 7; *cervix* autem contumaciam, elationem, duritatem notat (cf. Vav.). Alia imagine bellica ultior textus hebr. *in densitate umbonum clypearum* (Mar. Malv. Vav. Pin. P. Le Hir) vel, ut habent LXX et vet. lat.: « *in crassa cervice scuti sui* » i. e. omni impetu et machinis quas admotis Deum impugnat.

Quomodo vero ad talem contumaciam pervenerit, ratio redditur (hebr. τό, LXX στί) v. 27 « *operuit faciem eius crassitudo et de lateribus eius arvina dependet* »; — hebr. et fecit *pinguedinem* (incrassavit adipem, Sym. ἐπίγνως πυκάλη) *super lumbos* i. e. summa in abundantia et omnium bonorum affluentia vixit et ita incrassatus est dilectus » et recalcitravit (cf. Ol. Pin. Sa. Mar. Malv. W. P.). Alio modo Cord.: « *ex habitu corporis mentem et animum hominis improbi describit* et haec quam dicit crassitudo et arvina eius, impii indicat arrogantium, confidentiam, contumaciam et mentis stuporem, quibus inflatus Dei leges infringere non veretur ». Haec vera quidem sunt; at prior explicatio et arctius antecedentibus ingerit et melius sequentibus cohaeret, in quibus alia ratio assertur, qua animus eius, nimis prosperitate et rerum felici successu ebrius, ingenti illa insolentia elatus sit; v. 28 « *habitavit in civitatibus desolatis et in dominibus desertis, quae in tumulos sunt redactae* »; — hebr. *quae destinatae erant ad acervos* i. e. quae alias perpetuo in ruinis iacentissa. Habuit igitur praeter rerum omnium abundantiam (v. 27) impius ille dominationem longe lateque patentem eamque ita feliciter et superbe auxit, ut civitates vastatas olim et destructas denuo *aedificaret* (haec est enim vis notioris; ibi enim habitare non potest, nisi aedificaverit) et ubi antea ruinae et solitudines erant, sumptuosa sibi palatia erigeret. Ita scil.

nominis et gloriae immortalitatem captavit, hisce in superbiam elatus ad Dei contemptum felici fortuna inductus est. Haec explicatio, quam ex veteribus Vat. Clariis, Stunica (cf. Pin. Cord.) Malv. Sa. Cod. indicant, praferenda videtur, quia bene explanat alteram elationis causam (cf. 3, 14). Ego quidem insuper censeo, hisce etiam fieri allusionem ad Iobi prosperitatem et dominationem, qua factum fuerit, ut superbia et contumacia in Deum peccarit.

Alii explicant : civitates tyrranide sua et ferocia vastavit, expoliavit (Mar. W.), sed cur dein *habitavit*? Alii intelligunt civitates diris devotas, quas nefas fuerit et impium denovo aedificare, ita ut tali ausu contemptus divinae maledictionis manifestatus sit (Del. Hirz. Zsch. Hitz.); potest pro hac re allegari. Deut. 43, 15; 16; los. 6, 26 (*maledictus vir coram Domino qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Iericho*); 3 Reg. 16, 34. At mirum a) plures urbes ita ira Dei devotas in una eademque regione fngi; b) legem illam theocraticam inveniri in libro Iob, in quo ceteroque nulla fit legis mosaicae mentio; et contra supponitur lobum vivere extra leges instituta; c) etsi simile quid in usu fuisset apud tribus cognatas, tamen vix erit probabile, tam peculiarem praeceps electum esse modum ostendendi arrogantiam. Aliis demum placet, v. 28 iam de poenae futurae denuntiatione¹ explicare, extincta scil. gloria illum expelli ab hominibus et cogi, ut in ruinis latibulae quaerat (S. Thom. Pin. Sanct. Cord. Vav. Gord. Ros.) quam explicationem iam LXX et *vet. lat.* innunt : « *habitabat* civitates deseratas, intret in domos, quae non habitantur ». At optimè *Hirz.* *verbitur*, arte enim צְבָאֵן adnectitur formae וַיַּעֲשֵׂה, ergo utraque est de praeterito, et v. 29 demum omni particula omissa sermo ipse de iis incipit, quae evenient impio.

Sed, pergit Eliphaz, omnia haec impio non proderunt; v. 29 « *non ditabitur nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam* »; — non fruatur stabili prosperitate, quae quasi firma radice constet et longe lateque diffundatur. Ita versus optime ad sermonis progressum aptatur, neque ullo modo versui 27 contradicit, ut vult *Hitz.* (qui versus hunc citat), sed ruinae descriptionem ample incipit; quare arbitrarium est illum velle expungere.

In hebr. ultimum membrum non caret difficultate; vox נִמְנָחָה alias non occurrit; derivant a נִמְנָחָה cf. Is. 33, 1 *perficere, consummare* vel ab arabico *nala* acquirere, unde vel perfectio vel possessio (cf. Cod. Mar., Malv. W. Del.); Chald. formam similem legit : non extendetur quidquam *ex eis* in terram; LXX οὐδὲν ἔσται λαγεροῦ, eos B. sequitur; unde etiam *vet. lat.* « *non mittet super terram umbram* ». Demum *Hitz.* legi vult נִמְנָחָה a נִמְנָחָה spica i. e. non inclinatur ad terram spica eorum i. e.

1. LXX ἀνὴρ ἐξίσις ἡτούσιαν, οὐλης ἀποστένα; et illa *Houbig.* textum quoque hebr. emendat, legens נִמְנָחָה pro לְגֹרֶם.

campi eorum aristas ferunt vacuas, quae erectae stant, dum plenae incurvantur. Haec lectio non adeo discrepat ab eo, quod legit *Syrus* סְרִירָה verbum eorum. Alii alia proponunt (cf. Del.). Interpretatio lat. *sensu* saltem optime concordat, neque a notione נִמְנָחָה extendere (cf. Gen. 12, 8. Is. 40, 22; 42, 3. Ps. 21, 12) abludit.

Infortunis vero immersus non poterit effugere; v. 30 « *non recedet de tenebris; ramos eius arefaciet flamma et auferetur spiritu oris sui* »; — i. e. nulla spes superest impio emergendi ex nocte misericarum; sicut arbor flammis exusta iam non faciet folia et ramos, ita illi omnis spes perit (cf. Vav. Men. W. Del.). Alii *ramos* prolem impii intellegunt (Cord. Sa., Malv. Tir.); at de impio solo est sermo; filiorum mentio postea occurrit; quare etiam dubium est, utrum ad ignem coelitus immissum 4,16 fiat allusio. Ipse demum impius spiritu furoris sui enecatur 5, 2; perit in furore et insania vel superbia verborum surorum (S. Thom.). Ita obicit Iobo, uti supra, vehementiam et iram².

El cum impius tali interiti obiviam fertur, aperte et palam omni spe abiecta desperat; v. 31 « *non credet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit* »; — nihil sibi speci iam promittit, idque bene facit, quod saltem tali errore non se frustra decipit (cf. Pin. Sa., Mar. Calm.). Videtur Eliphaz ad similia Iobi effata alludere 7, 16; 10, 21; 14, 10.

Textus hebr. per modum conclusionis adhortationem continet, quae ex impii sorte colligitur : *ne fidat in vano* (in iniquitate) *deceptus, nam vanum (iniquitas) erit commutatio (recompensatio) eius* (cf. Mar. Malv. W. Del. P. Hitz.), i. e. ne quis peccatis indulget utilitate et voluptate praesenti captus, nam poena et miseria est id quod necessario quis pro peccato commutat et accipit³.

Pergit Eliphaz in consideratione modo incepta v. 32 « *antequam dies eius implentur, peribit, et manus eius arescent* »; — impius non decadet « *plenus dierum* », sed immatura morte abripitur; quia viri sanguinum et dolosi non dimidiabant dies suos (Ps. 54, 24) sed defecerunt anni eorum cum festinatione (Ps. 77, 33), qua re Iobus ipse perstringitur et sua ipsius poena peccator demonstratur. Hebr. ad literam : in die qui non est dies eius i. e. nondum venit dies mortis eius et iam impetratur illa commutatio, dum adhuc vivit, mercedem recipit iniqui-

1. Alii explicant : interibit simul cum halitu oris sui (*Hitz.*) — id quod valde iocundum videatur; aliis Dei favorem interpretantur (Cod. Sa., Mar. Tir.), uti iam Chald., sed du-

B. corrigit : « et auferetur vento flos eius ».

2. Interpres lat. legit נִמְנָחָה pro נִמְנָחָה, dein in vano refutat ad *deceptus*, et ultimum mem- brum liberius reddit, *commutationem* prelum redempcionis explicans.

tatis et ramus eius non virescat, simul cum ipso soholes et familia eius prosperitate omni destituitur (Pin. Vav. Cod. Mar. Malv.)¹.

Iam quomodo commutatio illa impleatur et ramus eius arescat, describit; v. 33 « laedetur quasi vinea in primo flore botrys eius et quasi oliva proiciens florem suum »; — i. e. mature, cito ipse et propagines eius perdentur, ac si quis erumpentes botrys ac florentes decuiat e vineis (Men. Cord.) vel, ut Vav. notat: « sicuti vitis quae in florem quidem se induerit et fructum feret, sed ita ut is fructus non maturescat; item sicut olea quae perdet florem nullo foetu concepto ».

In hebr. vim infert (aedit) sicut vitis labruscae sue (Malv. III), id quod varie eludunt: abiicit uvam immaturam (Malv. IV. W. P.) sed num vitis tales uvas revera abiicit? ali: Deus proicit sicuti vitis labruscas (Mar. Malv. VI. Del.); ali: legit cum vulg. סְבִבָּה abripiebat, laedetur sicut in vinea labrusca (Hirz., Hitz. interpretatur de vinea, quae labruscam eo laedat et damno afficiat, quia succus bonum non intronit; ita et impius laedit filios suos et causa est ruinae illorum; posteritas eius antequam adolescat, iam ut labrusca etc. est abiicienda (Calm.). Simile quid habent LXX et et. lat.: « vindemietur tamquam uva acerba ante tempus; decidat tamquam flos olivae ».

Iam propriis verbis explanat (2, enim) antecedentia v. 34 « congregatio enim hypocrita steriles et ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt »; — i. e. turba, familia impii hypocritae arescit, fit quasi arida, i. e. prosperitate et propagatione et vita destituta; pressius legitur ultimum membrum in hebr. et ignis comedet tabernacula muneric; certe Iobus perstringit, cuius familia absunta, greges igne tacti, qui ipse muneric; i. e. sacrificis oblati Deum iustum iudicem, ne puniat, mulcere voluerit; quare bene S. Thom.: « et hoc dicit notans Iob de impiate et hypocrixi ».

Concludi demum gnome, totam impii indolem et sortem complectens, v. 33 « concepit dolorem et peperit iniquitatem et uterus eius praeparat dolos »; — i. e. mente et animo concipit, foveat, volvit consilia plena flagiti, molestiae, afflictionis; illa executes parit et edit iniquitatem, neque uno quasi partu sistit, sed dum unum flagitium patrat, iam alia aequa permiclosa corde et animo meditatur inexhausta quadam ad malum fecunditate (cf. Pin.). Sed dum נַזֵּל laborem, molestiam dicitur mente conceperet et נַזֵּל vanitatem, iniquitatem parere, simul criminis poenam in ipsis patratoris caput devolvi significatur, esse scil. scelerum conceptum etiam afflictionem pro ipso concipientem, esse

1. Interpres lat. נַזֵּל manus et נַזֵּל ramus communasse videtur; melius LXX δέ πέσαντες οὐ μὴ πυκάσσει, vet. lat. « germin eius non videbitur »; Sym. σύνει πύκασθει.

scelerum perpetrationem pro ipso auctore rem vanitatis i. e. sine successu et utilitate (Ag. ἀνορθότης), immo deceptionis et infortunii plenissimam (cf. Ps. 7, 15; Is. 59, 8); at dum amaros iniuritatis fructus gemit — internos sentit conscientiae labores et angores et cernit exitium alii illatum et sibi imminens — non a malo desistit, sed novas in dies fraudes machinatur, fraudes utique, quibus demum se ipsum omni spe fraudat; ita tandem omnia eius studia in nihilum sunt redacta et revera peperit vanitatem (cf. Cord.). Bene Calm. concludit: « Iobum impii huius quam describit imaginem in se retulisse, non aperte quidem affirmat Eliphaz, sed id non obscurè innuit, ut nihil desit aliud, quam ut collectio ex praemissis ducatur » (sim. Tir.).

2. RESPONSIO A IOBO DATA. CAP. 16. 17.

Arg. — Iobus non sine acrimonia amicorum rationes reiiciens molestatos consolatores quam inepite agant, perstringit (16, 1-6). Dein querelis denuo indulgens suos depingit dolores, qui a Deo ipsi infliguntur, quibus impius apud homines censemur et quibus alii ludibria addunt; quae omnia innocens sustineat (16, 7-18). Qua fretus innocentia ipsum Deum qui eum affligit, testem invocat et vindicem suae integratatis, quem, quia mors instat et opprobria hominum, implorat, ut cito ipsius agat causam (16, 19-17, 10). Tandem ad miserrimae suae conditionis lamentationem revertitur, qua, quam parum apte amici spem temporalem ipsi praetendant, appareat (17, 11-16).

Disputationis progressus in duobus cernitur: a) Iobi dolores accusatus describuntur, unde quanto et quam forti animo sustineat, clarius perspicitur; b) spem concepit eamque in omni afflictione divina et humana aperte iam et indubitanter profert, fore ut Deus eorum omnibus innocentiae suae vindex existat; quod enim 14, 13-17 innuerat, iam 16, 19-21 distincte explicat.

a) Molestos consolatores perstringit 16, 1-6.

Eliphaz antiqua illa accusatione instaurata Iobum refutare voluit; quare Iobus animo amarulento respondet v. 2 « Audivi frequenter talia »; — distincte in hebr. audivi, sicut ista, multa; sapientiam amicorum et trivio proficiisci notat, eamque insuper quam inexplissime ad rem accommodari; quare addit « consolatores onerosi omnes vos estis »; — tales scil. qui convictus obruant, exilcerent, ad nauseam usque eadem repetant et dolorem, cui remedium afferri professi sint, non leniant

sed augeant (*Cord.*). Unde cum irrisione querit v. 3 « *numquid habebunt finem verba ventosa?* » — i. e. inflata, turgida et superbiae spiritu plena (*Aug. Br. Rup. Pin. Cord. Men.*); reddit convicium 43, 2; alii verba explicant « *inutilia, falsa, soliditatem non habentia* » (*S. Thom. Malv.*). Sed cur omnino talia profert Eliphaz? quid in talem rabiem cum impulit? ita ex hebr. *vel quid te exacerbat* (in tantum), *ut respondeas* (talia)? i. e. quid animum tuum adeo reddit amarulentum?

Eodem sensu LXX ἢ τι παρενχήσου ται ἐτοπίν; unde lat. « *aut aliquid tibi molestum est, si loquaris?* » — eodem modo accipi debet, i. e. quia sic loquaris (*Sa.*) vel quid te compellit ita loqui (*Mar.*)? vel quid animum pungit tuum, quod sic loquaris (*Vav.*)? alio parumper sensu: *tibi* utique, si loquaris, nihil moleste accidit, immo voluntatis affert plurimum, cum verbis abundes, at *michi* molestissimum est (cf. *exp. in Br. Rup. S. Thom. Pin. Cord.*).

Iam quam inepte amici loquantur, ita ostendit, ut eos admoneat, quid ipsi mutata rerum conditione certe animis essent percepturi. Quare non sine ironia v. 4 « *poteram et ego similia vestri loqui, atque utinam esset anima vestra pro anima mea;* » v. 5 *consolares et ego vos sermonibus et moverem caput meum supervos;* — i. e. si vos in mea condizione et miseria essetis, et ego ad vos ita contumeliose loquerer, sentiretis certe quam durus et a misericordia et humanitate alienus esset talis agendi modus. In hebr. *ego quoque sicut vos loqui possem, si esset animus vester loco animi mei* (in eo quo ego sum statu, si vos meam vicem subiretis, cf. *Cod. Vav. Calm.*), concinnarem¹ contra vos verba et moverem contra vos caput i. e. res utique facilissima est, quod vos sani et bene valentes in me declamationes profunditis et me ludibrio habetis hominem afflictum!

Talia pergere e trivio est. Si vobis talia contingent, tunc experimini quam acerbum esset et iniquum, hisce verbis agere cum homine misero (cf. *S. Thom. Pin. Vav. Tir.*) *moveare caput* est insultare, illudere cf. Is. 37, 22. Ps. 21, 8. Eodem sensu pergit in hebr. *roboram vos ore meo et motio* (divagatio, *Malv.*) *laborum* *meorum leniret* i. e. facile esset uti consolatorisq[ue]as et labii diductis et plenis buccis salutaria monita profundere; mutem vices! quid facilius quam vestras agere partes! In similem modum explicandus textus lat. v. 6 « *roboram vos ore meo et moverem labia mea quasi parcens vobis;* » — i. e. quasi condolens (*Mar.*), prae me ferens verbis compassionem, sed revera subsannans (*Tir.* cf. *W. Zsch.*); nam facile est in

1. B. legi vult formam a בְּנֵי hiph. extendere.

alterius luctu fortia verba loqui. Rei indignitate ostensa Iobus *simul docet*, quid ipse mutata conditione non faceret, et ita multorum interpretatio: ego non ita vobiscum agerem, si vos essetis miseri, sieut vos mecum (cf. *S. Thom. Ol. Phil. Br. Cord. Men.*), tantum abest, ut sit a sensu aliena, ut sit quasi conclusio proxima (cf. *Le Hir*).

b) Suos proponit dolores aliorumque ludibria 16, 7-18.

Tam male habitus ab amicis et repulsus, animum moerore oppressum denuo in lamentationem solvit. Optime *S. Hier.* (ut nota *Ros.*) sensum expressit addens v. 7 « *Sed quid agam?* » — i. e. in quam me partem vertam? nam « *si locutus fuero, non quiesceret dolor meus, et si tacuero, non recedet a me;* » — hebr. *quidam recedit?* Expertus loquitur, neque clamores negre taciturnitas aliquid levaminis afferunt. Significanter ad dolorem intima corporis penetrantem habent LXX εἰν δὲ καὶ τωπότο, τι θάττω τροβίσσομαι; vet. lat. « *quodsi taceam, nihilominus terebrabor.* » *Loqui* est querelas effundere, clamores ciere, cf. 6, 3; 7, 11; neque vero causam agere meam et innocentiam meam tueri (*Cord.*), id quod sequentia ostendunt. Describit enim ingravescensem morbi dolorem v. 8 « *nunc autem oppressit me dolor meus et in nihilum redacti sunt omnes artus mei;* » — i. e. macie et morbo iam pene consumpta sunt membra vigore vitali extincto (cf. *Pin. Cord.*).

Hebr. parumper discedit: *verum nunc me defatigavit* (scil. Deus) *et devastasti omnem familiam meam;* ut est animo commoto sermonem ad Deum transferit, expendens quid Deus contra ipsum, quid contra coetum ipsius egredit (cf. *Pin. Cord. Malv. Calm.*). Textum lat. ita *Tir.* explicat, ut « *omnem congregacionem* » (hebr.) *membrorum collectionem* (i. e. artus omnes) dicat ab interprete esse intellectam. Iam qui virtus eius sit a Deo exhausta et attrita, exhibet v. 9 ex hebr. *constrinxisti me*¹ (corrugasti me, *Mar. Malv. Vav.*), *in testem fuit et surrexit contra me mendacium meum et in faciem meam respondet* i. e. Deus doloribus eum arcte constringit, vel uti ρωπός ex syriaco a multis accipitur, *rugs* undique eum impletit, id quod ad elephantis egregie aptum est, in qua ex contractione pellis arecentis cutis in rugas et plicas componitur; id vero est (contra eum) in testem i. e., ut bene *Phl.*: « *contractio cutis quam exsiccante eadem sanie patior, quodammodo manifestatio sui sit ad adversum me testimonium et quasi loquitur, quantos dolores sive cruciatus sustineam.* » Poetulus morbus ex amicorum sententiis testatur, Iobum esse peccatorem. Hoc nunc nominat *mendacium meum*, contra me prolatum; et cum morbus in eum tamquam testis falsus exsurgat et palam eum arguat, dicit et *surrexit* etc. Similiter LXX et *vet. lat.* « *apprehendisti me et in testimonium factus sum et surrexit super me mendacium meum, contra faciem meam respondebit.* »

1. B. corrigit: « *constrinxit me manus eius* » et alia.

Textus hebr. explicatus simul docet rationem versionis vulg. v. 9
 « rugae meae testimonium dicunt contra me, et suscitator falsiloquus
 aduersus faciem meam contradicens mihi »; — falsiloquum Eliphaz et alii amicos dicit, utpote eius innocentiam negantes¹.

Dolores adsunt gravissimi; iique Iobum in hominum opinione sclestissimum demonstrant; immo Deum ipsum tamquam eius inimicum exhibere videntur, qui omni adhibitio conatu eum conterere velit. Ita per gradus quosdam, quot et quanti sint cruciatus, explicatur. Deum sibi inimicum ita delineat, ut acerbitatem dolorum oculis subiicit v. 10 ex hebr. *ira eius discerpit et adversata est mihi, frenduit in me dentibus suis; hostis meus acutus oculos suos in me;* verbum *discerpere, dilacerare* optime de elephantiasi dicitur, qua cutis scinditur et frustriat decidit, cf. 19, 20 ad metaphoras cf. Os. 6, 1. Lament. 1, 12, 13; 2, 4, 3; iis morbi acerbitas et diuturnitas upotpe a Deo vim persecutionis exserente inflicta describatur humanum in modum. Versio vulg. satis concordat estque facilis; v. 10 « *collegit furorem suum in me et comminans milii infrenuum contra me dentibus suis; hostis mei terribilis oculus me inuitus est.* » — Esse vero Deum subteligendum, et plerique docent, et v. 12 nomine Dei prolatu appetet et aliis locis suadetur 6, 4, 9; 7, 14, 19; 9, 17, 18, 23; 10, 2, 17, 13, 27; 14, 13, 20 quibus unus Deus cruciatus Ioho infligere dicitur; nam *Satan, quem S. Greg. Phil. Rup. S. Thom. Lyranus* intelligentia lobo rerum prologi ignaro appellari non potuit; neque *Eliphaz* et socii, quos *Cord. Calm.* adducunt, id quo^m hoc versu enuntiatur, peregerunt. Opprobria autem ab hominibus illata commemorat sequentius, v. 11 « *aperuerunt super me ora sua et exprobantes percusserunt maxillam meam; satiati sunt poenis meis;* » — accedit seil. ad morbi acerbitatem, quod insuper contumelias, disteris afficitur; cf. 19, 15, 18; 30, 1, 9, 10; *maxilla percutere* est, ut *Pin. Cord.* notant, proverbialis loquendi modus de quavis gravissima contumelia (cf. Ps. 3, 8. Mich. 3, 1); ultimum membrum commodius ex hebr. vertunt: *una contra me congregantur* (*Mar. Malv. W. Ros. Hitz.*

1. Ceterum **שְׁמַרְנָה** alli interpretantur *micies mea* (cf. *Pia. Cord. Mar. Malv.* I, II, *Calvin. Ros. Ilir. Del. P.*) volum sili. verbi etymologiam ex cognata dialecto arabica expalnare subtraheret, marcescere, negare; unde *Hitz.*, *defectum virium interpretatur*; neque abest *Ps.* 108, 24 caro *immutata est* **וְלֹא** ut non adit adips; ali tamen hebreus negant (*Cod. Mar.*) et priorem rationem refinent (*W. B. Zech.*). LXX vertunt **στρατηγός**, *Sym.* **στρατηγόνεσσας**. *Aq.* **הַצְבֵּא** *tu pro te; cf. cod. syn. hexaply.* Illud in *testim fuit Hitz.* De *Interpretatur qui potius esse testis pro te; cf. sed cum Iohes Deum allocutus in hebr.*, tu submittens persone enallage nimis videtur dura. Haec vero in versu sequenti proper membra tria praecedentia iam non adest.

2. B. textum emendat : « hostis meus — turbae eius in me irruerunt — acuit (gladium). oculi eius contra me ».

P. Le Hir) ita quoque LXX et *ret. lat.* « simul concurrerunt in me »; vel vires assumunt, roborantur in me (*Hirz. Del. Zsch.*); verbatim sese replent, unde *vulg.*, repleti scil. Iobi doloribus; hanc censem praedam pinguissimam, qua se impletant et iram et invidiam in Iobum expletant eius criciatibus delectati (cf. *Ptn.*).

Haec vero eo magis animum Iobi exulcerant, quia Deus illos quasi tormentorum infligendorum socios accersit, hisque Iobum tradit vexandum; v. 12 « conclusit me Deus apud iniquum et manus impiorum me tradidit » ; — i.e. quasi vinctum me illorum arbitrio et ludibriis permisit, ita ut effugere nequit quam possim; bene vim vocis **נָזַן**, LXX declarant ἐπέδει ψ et vet. lat. « inter impios proiecit me » ; proprie ex heb. *in manus improborum me proiecit.*

eo autem acerbior est casus, quo ad aliore gradu quis proster-
nitur; unde optima hic cernitur sermonis conformatio et quasi per
gradus progressio, cum Iobum audimus conquerentem v. 13 « ego
ille quondam opulentus repente contritus sum, tenuit cervicem meam,
confregit me et posuit me sibi quasi in signum »; — bene sensum
reddidit Hier.; in hebr. *tranquillus* (quietus, felix) eram et contrivit me
minutatim (*Mar. Male. W.*) vel repente exturbavit me (forma verbi
reduplicata vehementer innuit); subitanè fortunae eversionem
declarat; neque his contentus, me apprehensum et radicatus quasi
evulsum (cf. γενθινός) vel dispersum et contractum sibi pro scopo posuit,
in quem sagittas dirigeret; vulneribus addidit vulnera; immo illis
totum me conclusit; ita v. 14 « circumdedit me lanceis suis, con vul-
nervit lumbos meos, non pepercit et effudit in terra viscera mea; v. 15
concidit me vulnera super vulnera, irruit in me quasi gigas »; — in
universum bene coniungit *Ol.*: « postquam dixi: signum sum omnibus
propositus et iaculis petor, metaphorae insistens tamquam in
praecordiis et visceribus vulnera accepisset loquitor ». Lanceas seu
tela Domini dolores et aerumnas dicit; bene *Maloh.*: « morbis et malis
undequea confudit totum corpus et intimas eius partes, cum supra
praecordia, ubi iecur, tum infra praecordia, ubi remes, veluti sagittis
transverberat ».

In hebr. difficilis est vox **שָׁׁקֵל**, quam LXX et vulg. lanceus, Chald. Syrus sagittas explicant, quibus alii adstipulantur: Mar. Hirz. (tela), Del. W. Zsch. P. Renan, Le Hir; at frigidum sane circumdecurrent me sagittae neque ad rem aptum; unde vertunt circumsonabant me; sed quo iure **שָׁׁקֵל** ita explicant? Insper quamvis sagittarum aerem vorberantum sonitus timorem inicitat, tamen sonitus pro lobo parum vel nihil significaret. Aptius LXX et vulg.; nam lanceis circumstipatus nullam habet effugium. Aptissime alii *iaculatores* interpretantur (Pon. Matr. Ros. Fürst, Hitz.) a **שְׁׁקֵל** *iaculatori* (Ier. 50, 29 etiam, ut videtur). Unde bene Pon.: ergo, inquit Iacob, obsideant me iac-

latores, undique configor iaculis etc. ». Illos v. 11 et 12 nunc dicit Dei sagittarios, quia Deo volente et permittente eum affligunt. Pergit in hebr. *scidit renes meos et non pepercit i.* e. infima vulnera et plena letalia accepi, non solum cutis dissecor aut vulnero (lanceis et sagittis), sed intimis visceribus (*Pin.*) ; Arabes vulnus mortiferum ita dicunt (cf. W.). Dein *effudit in terram fel meum i.* e. a sagittis fellis vasculum disruptum est; vita cum intimis visceribus profunditur. Alia imagine ab urbis obsidione et murorum ruptura deprompta ictus suos et ruinas declarat; ita in hebr. ad verbum *perrumpit me ruptura super rupturam i.* e. assiduis, continuis rupturis me dilacerat (*Pin. Malv.*), id quod ad morte genui cutis disrupta referri potest. Omnen in se impetum divinum complexus dicit : *irruit in me quasi gigas, quasi heros, ira scilicet et viribus potens, qui alius sit terror.*

Bene *Vav.* sensum a v. 13 seq. proponit : « gradibus quibusdam crescit et augetur oratio non una superlatio. Deus me, inquit, cum tranquille et placide traducere vitam, et obtrivit derepente et disiecit, arreptaque cervice confregit et scopum quem ferirent sagittarii, proposuit. Convoluerati lumbi, effusa intestina, nec modo membris peperit ullis, sed conduplicavit ictus et vulnera vulneribus addidit, quasi qui fortissimus bellator incurrat in me saepius et impetu fecit et plus millies iam sauviat ».

Cruciatibus propositis nunc declarat, quomodo habitu exteriori et corporis conditione hos prae se ferat dolores. Unde v. 16 « *saccum consui super cutem meam et operui cinere carnem meam; v. 17 facies mea intumuit a fletu, et palpebrae meae caligaverunt;* » — veste lugubri est indutus et in morem lugentium pulvere, cinere se consergit; cf. 2, 8. Mich. 4, 10. Is. 3, 24; 20, 2. Vultum prae se fert tristitia consumptum; visus iam habebatur ex nimio fletu; vel indicat se iam mortis appropinquantis umbra et tenebris obvolvi. Hoc exprimunt simul cum hebr. LXX et *vet. lat.* « *super palpebras meas umbra mortis;* » « *ait igitur Iob : mea lumina iam deficiunt, iam caligo, iam morior* » (*Pin.*).

Hebr. ۷۲ proprie est *crusta : saccum consui super crustam meam* (cf. *Malv. Calm. Del. Zsch.*), uti bene vertunt LXX ۷۳ *βραχη̄ πονεται* pos et *vet. lat.* « *cificum assuerunt corio meo;* » cutem contractam vocat *crustam*. Cum saccus arete adhaeretur membris et insuper sanie quasi agglutinaret cuti, optime dicit *consui*. Alterum membrum ita est in hebr. : *involuti in pulvere cornu meum* (*Mar. Pin. Malv. III. V. Cod. collutivavi, agitavi in pulvere*) i. e. gloriari meam (*Chold.*); quidquid splendoris fuit et potentiae, aliectum iam est et pulvere obrutum. Contrarium est *exaltare cornu;* cf. *Lament. 2, 17. Ps. 74, 5; 148, 14.* — Hebr. v. 17 verte ; *valde rubuit facies mea a fletu vel aestuat, vel effervat* (*Houbig.*); LXX *σύριξωσα;* et *vet. lat.* alio utique substantivo : « *venter meus combustus est a fletu.* »

Recensisit cruciatibus naturae quasi necessitate ex animi Iobi habitudine enata reddit assertio et exclamatio v. 18 « *haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum*

preces »! — in hebr. breviter et nervose : *quamquam non iniquitas in manibus meis et preces mundae* (vel *by* propterea, quia non iniquitas..).

Hoc est *aenigma* eius, quod post laboriosam amicorum argumentationem nervose repetit, ut ostendat nihil solutionis illos attulisse. Profitetur se integrum ac piuum, purum a culpa et Dei cultorem assiduum, uti 1, 1 laudatus est. Mansit hucusque talis; quamobrem haec protestatio sollempnis non potest non commovere animos legentium, qui conditionis eius gnari sciunt, cur mala subeat. Magna simul volupate percipiunt, quomodo ex tali protestatione iam spes ac fiducia efflorescat.

c) *Deum invocat innocentiae testem* 16, 19-17, 10.

Aerumnis maximis opprimitur innocens : ex hac consideratione oritur vehemens desiderium, ut eius causa iusta appareat, et ex desiderio ingenti, quod sancta quadam necessitate animum occupat et impellit, firma demum concipitur spes, fore ut Deus innocentis tandem partes tueatur.

Primum ardenter expetit, ne eorum quae sustineat memoria removatur, sed ut incessanter vigeat, donec eius causa declaretur insta ; v. 19 « *Terra, ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus!* »! — bene adnotat *Pin.* : « *poeticum sane atque patheticum in dolore aut alia re gravissima res mutas mortuas omni sensu audinque carentes testes et auditores compellare.* » Sensus dilucide explanat *Ol.* : « *verba haec ad misericordiam excitantis sunt, quamvis precantis more concipientur; dicit autem : ne sileas, o terra, ea quae mili acciderint, neque sanguinem meum iniuste e carne mea effusum contegas (qui tamquam Abelis sanguis clamorem edat), et quae corporis mei sanie respersa es, Deum precibus ad vindictam summandam excita* » vel potius, ut mili ius meum restituatur; nam ut notat *S. Thom.* : « *si sanguis eius absque culpa fuit effusus, instanti querelam habuit contra effundentem* (Gen. 4, 10) »; dicit enim *sanguinem suum*, quia « *taliter sauciatus doloribus, sanguinem, pene dicam, ipsamque substantiam suam fluentem videbat in sanie, ulceribus totum corpus tenentibus* » (*Calm.*). Sanguis enim effusus declarat occisoris culpam et occisi innocentiam, inde iustitiam clamat; quare optat, ne a terra absorbeatur (cf. Is. 26, 21. Ez. 24, 7 *super limpeditissimam petram effudit illum; non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.*) Ita iure plerique (cf. *Pin. Vav. Sanct. Men. Tir. W. Del. Hitz. P.*).

1. Quod alii placet, esse imprecatoria vel execratoria dictum; si non vera praedico, terra me mortuum non expiciat; vel si quam caudem patravi, terra revelet ac testi-